Pohodlí, které zavazuje

Když Ferdinand Peroutka v roce 1930 napsal svůj esej Rozhovor s mládím, reagoval na dobu, která byla plná optimismu, ideálů a víry ve schopnosti člověka měnit svět. Československo existovalo teprve dvanáct let, ale už tehdy se mluvilo o tom, že nová generace má otevřené dveře – ke vzdělání, svobodnému myšlení i k aktivní účasti ve veřejném životě. Peroutka, jeden z nejvlivnějších českých novinářů své doby, tuto situaci shrnul větou, která i po téměř sto letech zní překvapivě aktuálně: „Ještě nikdy to neměla mladá generace tak pohodlné, ještě nikdy před ní nebyly tak ochotně otevírány dveře do veřejného života."

Jeho slova lze číst dvojím způsobem: jako uznání nové svobody, ale i jako varování. Pohodlí totiž může vést k pasivitě a otevřené dveře neznamenají, že jimi každý projde. Dnes, ve 21. století, se zdá, že mladí lidé mají možnosti ještě větší, než si Peroutka dokázal představit, ale zároveň čelí i novým překážkám. Internet, technologie a globalizace přinesly svobodu projevu i neomezený přístup k informacím, ale také tlak na výkon, srovnávání a nejistotu, co je vlastně správné využití této svobody.

Tato esej se proto pokusí odpovědět na otázku, zda Peroutkův výrok platí i pro naši dobu, proč ano, proč ne, a co se vlastně skrývá za slovem „pohodlí" i za metaforou „otevřených dveří".

Peroutka a jeho doba

Ferdinand Peroutka (1895–1978) patřil k nejvýznamnějším osobnostem první republiky. Byl nejen novinářem a komentátorem, ale i kritikem společenských nálad. Psal do časopisu Přítomnost, kde se často obracel právě k mladé generaci, kterou považoval za klíč k budoucnosti demokratického Československa. Rok 1930, kdy vznikl citovaný článek, byl obdobím relativní stability. Po hospodářské krizi sice přicházely první otřesy, ale republika stále stála na hodnotách demokracie, vzdělání a kultury.

V této době se otevíraly možnosti, které dřívější generace neměly. Mladí lidé mohli studovat na univerzitách, zakládat spolky, vstupovat do politiky, psát do novin. Veřejný prostor byl nově tvořen lidmi, kteří vyrostli už v samostatném státě a cítili odpovědnost za jeho vývoj. Peroutka viděl v této generaci příležitost, ale také riziko, že přílišné pohodlí může vést k povrchnosti a nedostatku vnitřní kázně. Jeho výrok tedy neznamená jen pochvalu, ale i tichou výzvu: co s touto otevřeností uděláte?

Co znamenalo „pohodlí“ v roce 1930

Abychom mohli porovnat tehdejší a dnešní situaci, je potřeba si uvědomit, co vlastně Peroutka pod „pohodlím“ a „otevřenými dveřmi“ chápal. První republika byla z dnešního pohledu skromná doba, bez televize, internetu, mobilních telefonů. Ale pro mladého člověka to byla éra možností: Československo mělo funkční parlamentní demokracii, svobodu slova a rychle se rozvíjející vzdělávací systém. Vznikala nová kulturní centra, spolky, noviny a časopisy. Mladí mohli číst Masaryka, Kafku i Čapka, diskutovat o politice i filozofii, sokolských cvičení či studentských debat, tedy aktivit, které spojovaly volný čas s výchovou k demokracii a aktivnímu občanství.

Peroutkovo „pohodlí“ tedy neznamenalo materiální přepych, ale spíše intelektuální a společenské otevření. Mladí už nemuseli bojovat o základní občanská práva jako jejich rodiče v Rakousku-Uhersku, mohli se tak soustředit na to, jak tuto svobodu využít. Dveře do veřejného života byly skutečně pootevřené: noviny potřebovaly nové redaktory, parlament nové poslance, kulturní scéna nové autory.

V tomto smyslu byla generace 30. let první, která mohla svobodně snít a realizovat své ideály. Peroutka ale právě možná tušil, že svoboda může být zrádná – když nic nebrání, může se člověk snadno ztratit v možnostech.

Pohled na tehdejší mladou generaci

Peroutka psal svůj „rozhovor s mládím“ s respektem, ale i s obavou. Viděl kolem sebe generaci, která vyrostla v demokracii, ale postrádala přímou zkušenost s útlakem či válkou. Byla to generace sebevědomá, vzdělaná, ale často i netrpělivá. Noviny psaly o „ztracené generaci“ – mladých, kteří po válce hledali smysl v umění, politice nebo ideologiích.

Peroutka jim kladl otázku: co uděláte se svobodou, která vám byla dána? Nebudete ji brát jako samozřejmost? Neztratíte zodpovědnost, když máte vše na dosah? V tomto ohledu jeho text překvapivě předjímá dilemata dnešní doby, ale i vývoj, který měl teprve přijít. Část tzv. „ztracené generace“, dezorientované nadbytkem možností a nedostatkem pevných hodnot, začala ve 30. letech hledat jednoduchá řešení v radikálních ideologiích, jež slibovaly řád, smysl a jasné odpovědi. Tyto cesty se však záhy ukázaly jako falešné a tragické.

Peroutkův apel na odpovědnost mladé generace tak zpětně získává až varovný rozměr. Svoboda, která není provázena kritickým myšlením a morální ukotveností, se totiž může stát půdou pro manipulaci a zneužití. Právě v tomto bodě lze nalézt silnou paralelu se současností,

kdy mladí lidé často cítí, že mají „všechny dveře otevřené“, avšak ne vždy vědí, jakým směrem se vydat a jak rozlišit mezi skutečnými hodnotami a lákavými, avšak prázdnými sliby.

Mladá generace dnes: otevřené dveře a jejich nová podoba

Pokud bychom chtěli Peroutkův výrok přenést do 21. století, našli bychom mnoho paralel. Dnešní mladá generace má objektivně větší svobodu než kterákoliv předchozí. Vzdělání je přístupnější, hranice se otevřely, internet umožňuje propojení celého světa. Mladí lidé mohou zakládat projekty, angažovat se v neziskových organizacích, účastnit se politických diskusí nebo se proslavit prostřednictvím sociálních sítí.

„Otevřené dveře“ dnes mají podobu digitálních platforem, které dávají hlas každému, kdo ho chce využít. Kdysi bylo třeba být například redaktorem, politikem či kulturně uznávanou osobností, aby člověk mohl veřejně mluvit – dnes stačí účet na sociální síti. Kdysi bylo nutné mít podporu nakladatele, dnes může kdokoli publikovat vlastní knihu nebo blog. Možnosti jsou téměř neomezené.

Z tohoto pohledu by Peroutka jistě uznal, že dnešní mládež má svět doslova na dosah ruky. Ale zároveň by možná dodal, že otevřené dveře ztrácejí smysl, když jich je příliš mnoho a když chybí směr, kterým by mohli jít

V čem má Peroutka pravdu i dnes

Z určitého hlediska jeho výrok platí víc než kdy dřív. Nikdy v dějinách neměli mladí lidé tolik možností ovlivnit svět a to už ve velmi nízkém věku. Mohou volit, demonstrovat, zakládat iniciativy, komunikovat s politikou prostřednictvím médií. Dříve bylo třeba se do veřejného prostoru „probojovat“; dnes je naopak problém se v něm neztratit.

V oblasti vzdělání a technologií je dnešní „pohodlí“ zřejmé: vzdělávací zdroje jsou dostupné online, univerzity po celém světě nabízejí kurzy zdarma, komunikace je okamžitá. Mladí lidé mohou porovnávat své názory globálně, cestovat, poznávat kultury, které jejich prarodiče znali jen z knih.

Také společnost je mladým otevřenější: v politice přibývá mladších tváří, v médiích se více mluví o tématech, která se jich týkají jako klimatická změna, duševní zdraví, vzdělávací reformy. Dnes může dvacetiletý člověk pořádat demonstraci nebo založit startup, který ovlivní tisíce lidí. Dveře do veřejného života tedy skutečně otevřené jsou.

Nové překážky a iluze pohodlí

Na druhé straně je otázkou, zda toto „pohodlí“ není pouze zdánlivé. Moderní svět přináší i nové formy nesvobody a to tlak na výkon, algoritmy určující viditelnost, závislost na sociálních sítích. Mnozí mladí lidé cítí, že sice mohou mluvit, ale jejich hlas se ztrácí v hluku.

Zatímco Peroutkova generace musela překonávat překážky vnější, dnešní generace zápasí s překážkami vnitřními: s nejistotou, úzkostí, ztrátou smyslu. Mnoho mladých se potýká s pocitem, že jejich možnosti jsou příliš široké, že „mohou všechno“ a právě proto nevědí, co vlastně chtějí.

„Pohodlí“ dnešní doby je často paradoxní: technologie zjednodušují život, ale zároveň ho zrychlují a zahlcují. Dveře do veřejného života sice otevřené jsou, ale projít jimi znamená čelit tlaku, neustálému hodnocení a nutnosti se neustále prosazovat. V tomto smyslu by Peroutka možná dnešní mládé varoval podobně jako tehdy, že skutečné nebezpečí nespočívá v nedostatku příležitostí, ale v tom, že jich je příliš mnoho a ztrácí se mezi nimi smysl.

Společenské a mediální prostředí dnešní mládeže

Jedním z hlavních rozdílů mezi Peroutkovou dobou a současností je proměna veřejného prostoru. Zatímco ve 30. letech byl veřejný život relativně přehledný a soustředěný kolem novin, politických stran, spolků a kulturních institucí, dnes je rozptýlen do digitálního prostředí. Sociální sítě a online média umožňují okamžitou účast na veřejné debatě, ale zároveň ji činí povrchnější a chaotičtější.

Mladí lidé dnes mohou reagovat na společenské dění téměř okamžitě, jako třeba sdílet své názory, organizovat protesty, nebo vytvářet petice. Tento rychlý přístup k veřejnému prostoru však často nevyžaduje hlubší promyšlení ani odpovědnost. Slova ztrácejí váhu, protože jich je příliš mnoho. Veřejná angažovanost se někdy redukuje na gesto, které má spíše symbolický než skutečný dopad.

Z tohoto pohledu se zdá, že dveře do veřejného života jsou sice otevřené dokořán, ale chybí jasná kritéria, co znamená jimi skutečně projít. Peroutka by možná ocenil šíři možností, ale zároveň by varoval před tím, že bez hlubší orientace v hodnotách se veřejná debata může stát jen hlučnou kulisou bez skutečného obsahu.

Odpovědnost, hodnoty a hledání smyslu

Peroutkův text je v jádru výzvou k odpovědnosti. Svoboda podle něj není cílem sama o sobě, ale prostředkem k naplnění smysluplného života a služby společnosti. Tento apel zůstává aktuální i dnes. Mladá generace stojí před otázkou, zda své možnosti využije k osobnímu růstu a pozitivní změně, nebo zda se spokojí s pasivním užíváním pohodlí, které jí moderní svět nabízí.

Dnešní mladí lidé často hledají smysl v aktivismu. To lze vnímat jako pozitivní znak zájmu o svět a budoucnost. Zároveň však existuje riziko, že se angažovanost stane módní záležitostí, která nahrazuje hlubší porozumění problémům. Stejně jako ve 30. letech i dnes platí, že hledání jednoduchých odpovědí na složité otázky může vést ke zklamání.

Peroutkova slova proto nepůsobí jako odsudek mládí, ale jako připomenutí, že skutečná svoboda vyžaduje vnitřní disciplínu, kritické myšlení a ochotu nést důsledky vlastních rozhodnutí.

Proměna pojmu „pohodlí“

Zásadní otázkou zůstává, co vlastně znamená ono „pohodlí“, o němž Peroutka mluví. V jeho době šlo především o absenci vnějších překážek jako cenzury, politického útlaku, nedostupnosti vzdělání. Dnešní pohodlí má jinou podobu: technologickou, materiální a informační.

Současná generace nemusí bojovat o základní občanská práva, ale čelí jiným výzvám, třeba jako psychickému tlaku, neustálému srovnávání, nejisté budoucnosti. Pohodlí se tak paradoxně stává zdrojem nepohody. Místo boje s omezeními přichází boj s přebytkem možností a očekávání.

V tomto smyslu lze podle nás říci, že Peroutkův výrok platí jen částečně. Ano, mladá generace má otevřené dveře a nebývalé možnosti. Zároveň však platí, že otevřený svět klade na jednotlivce mnohem větší nároky na orientaci, odpovědnost a schopnost volby.

Závěr

Peroutkův výrok o pohodlí mladé generace a otevřených dveřích do veřejného života neztratil ani po téměř sto letech svou platnost. Naopak v mnoha ohledech se zdá být ještě aktuálnější než v době svého vzniku. Dnešní mládež má více svobody, možností a prostředků než kdykoli předtím.

Zároveň však platí, že tato svoboda není automatickou zárukou smysluplného života ani odpovědné angažovanosti. Stejně jako generace první republiky i ta dnešní stojí před otázkou, jak se svobodou naložit. Historická zkušenost ukazuje, že pohodlí a otevřenost mohou vést jak k rozkvětu, tak k dezorientaci.

Peroutkův text proto nelze číst pouze jako popis doby, ale jako nadčasovou výzvu. Připomíná, že skutečná zralost generace se nepozná podle množství otevřených dveří, ale podle toho, zda dokáže zodpovědně zvolit, kterými z nich projde a proč.

Zdroje:

Peroutka, Ferdinand. *Rozhovor s mládím.* Dostupné online z: https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:30b4a930-2bb2-11e9-a347-005056825209?page=uuid:8b0509c0-2bbc-11e9-b63d-5ef3fc9ae867

Miklica, Tomáš. *Kulturní publicistika Ferdinanda Peroutky v Přítomnosti (1924 – 1939).* Dostupné online z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/86487/DPTX_2015_2_11230_0_448474_0_177641.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wikipedia. *Tekutá modernita.* Dostupné online z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tekut%C3%A1_modernita

Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity.* Dostupné online z: https://giuseppecapograssi.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/01/bauman-liquid-modernity.pdf

Analízy ČRDM. *Postoje mladých lidí k politické situaci a veřejnému životu v České republice.* Dostupné online z: https://analyzy.crdm.cz/postoje-mladych-lidi-k-politicke-situaci-a-verejnemu-zivotu-v-ceske-republice/

Médium.cz. *Generace bez budoucnosti? Proč mladí v Česku ztrácejí motivaci.* Dostupné online z: https://medium.seznam.cz/clanek/renata-t-generace-bez-budoucnosti-proc-mladi-v-cesku-ztraceji-motivaci-217839

Vypracovali společně František Zyka a Jakub Dočkal, 2026